

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl samosoudcem Mgr. Janem Čížkem ve věci

žalobkyně: **A. B.**, narozená ...,
bytem S. 718, M. B.,

proti
žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**,
sídlem Křížová 1292/25, Praha 5 - Smíchov,

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 27. 2. 2018, č. j. 350 225 026/315-PJ,

takto:

I. Rozhodnutí žalované ze dne 27. 2. 2018, č. j. 350 225 026/315-PJ, a ze dne 5. 10. 2017, č. j. R-5.10.2017-435/350 225 026/223-127433, se zrušují a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

1. Žalobkyně se žalobou podle § 65 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), podanou s účinky ke dni 4. 4. 2018 domáhala zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí žalované, kterým byly zamítnuty její námitky a potvrzeno předchozí rozhodnutí žalované ze dne 5. 10. 2017, č. j. R-5.10.2017-435/350 225 026/223-127433 (dále jen „prvoinstanční rozhodnutí“). Prvoinstančním

rozhodnutím žalovaná uložila žalobkyni podle § 64 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 1. 2018 (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), a podle § 3 odst. 7 zákona č. 381/2015 Sb., o jednorázovém příspěvku důchodci, povinnost vrátit částku ve výši 194 313 Kč jako přeplatek na starobním důchodu a jednorázovém příspěvku zemřelého manžela žalobkyně, pana V. B., nar. ..., za období 6. 11. 2012 až 5. 10. 2017, neboť příjemce důchodu zemřel již ...

2. Žalobkyně současně navrhla, aby soud přiznal žalobě odkladný účinek. Krajský soud v Praze usnesením ze dne 4. 5. 2018, č. j. 42 Ad 11/2018-13, návrhu na přiznání odkladného účinku žalobě vyhověl a do doby rozhodnutí ve věci samé odložil účinky napadeného rozhodnutí i prvoinstančního rozhodnutí.
3. Žalobkyně v žalobě namítla, že byla rozhodnutími žalované zkrácena na svých právech. Uvedla, že si v roce 2003 zřídila bankovní účet, na který byl vyplácen starobní důchod jejího manžela. K předmětnému účtu podepsala souhlas se zřízením dispozičních práv i své dceři I. J., rozené B., nar. ... (dále jen „dcera“). Z předmětného účtu za celou dobu jeho existence vybrala finanční prostředky pouze dvakrát v celkové částce 17 000 Kč, všechny ostatní peníze vybírala dcera. Žádala proto o převedení dluhu na dceru. K této žádosti přiložila doklady o užívání finančních prostředků dcerou. Námitky žalobkyně však byly zamítnuty s odůvodněním, že odpovědnost za vrácení přeplatku na dávce důchodového pojištění je objektivní, a tudíž je to žalobkyně, kdo je povinen předmětnou částku vrátit. Po rekapitulaci právní úpravy § 64 odst. 2 a 6 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném od 1. 2. 2018 žalobkyně dále uvedla, že na předmětnou věc dopadá právě § 64 odst. 6 tohoto zákona, jelikož v přiloženém usnesení o odložení trestního stíhání bylo prokázáno, že s finančními prostředky na účtu nakládala dcera, nikoliv žalobkyně sama. K vrácení finančních prostředků je proto povinna dcera. V opačném případě by byla žalobkyně neúměrně zkrácena na svých právech, respektive by bylo do jejích práv neúměrně zasazeno, neboť by byla povinna vrátit prostředky, které nečerpala a nikterak nevyužívala.
4. Žalovaná ve svém vyjádření k žalobě uvedla, že součástí spisové dokumentace je žádost V. B. ze dne 11. 3. 2002, v níž mimo jiné uvedl, že v roce 1968 emigroval do Kanady, s manželkou nežije a ani neví, kde bydlí. Starobní důchod byl V. B. přiznán zpětně od 25. 2. 2000 rozhodnutím žalované ze dne 24. 1. 2003, č. j. 350 225 026. Ačkoliv byla žalobkyně s V. B. rozvedená, souhlasila s tím, aby si svůj starobní důchod nechal pravidelně posílat na její účet, jakožto účet manželky. Starobní důchod V. B. byl posílán na účet žalobkyně pravidelně každého 6. dne v měsíci až do 5. 10. 2017, kdy se žalovaná dozvěděla z oznámení Policie České republiky, že oprávněný již ... zemřel. Na starobním důchodu tak vznikl přeplatek ve výši 217 083 Kč, který byl následně ponížen o zůstatek na účtu v částce 22 770 Kč, který banka na výzvu žalované vrátila. Výše přeplatku tak činí 194 313 Kč, jak je uvedeno ve výroku prvoinstančního rozhodnutí. Po zevrubné rekapitulaci příslušné právní úpravy žalovaná doplnila s odkazem na § 64 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění (ve znění účinném do 31. 12. 2018), že podmínkou výplaty důchodu oprávněnému na účet jeho manželky je souhlas manželky s tímto způsobem výplaty; zemřel-li oprávněný, je manželka povinna vrátit plátcí důchodu splátky důchodu připsané na svůj účet po dni, za který náležela poslední výplata důchodu zemřelého oprávněného. Z tohoto hlediska je odpovědnou za transakce na svém účtu žalobkyně, zvláště když si musela být vědoma, že v době, kdy dala souhlas se zasíláním peněz na svůj účet, již nebyli s oprávněným manželi. Je proto irelevantní námitka, že to byla dcera, která z jejího účtu čerpala finanční

prostředky státu. Zákon o důchodovém pojištění v § 64 odst. 2 (ve znění účinném do 31. 12. 2018) zakládá objektivní odpovědnost v něm vymezeného okruhu osob, které jsou povinny vrátit neoprávněně vyplacené důchodové dávky, aniž by se zkoumalo zavinění (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 1. 2016, č. j. 9 Ads 183/2015 – 29; rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz). Na závěr žalovaná doporučila žalobkyni, aby se svého práva vůči dceři domáhala občanskoprávní cestou, avšak ohledně svého postupu je přesvědčena o jeho správnosti a souladnosti s právními předpisy. Navrhla proto soudu zamítnutí žaloby.

5. Žalobkyně v replice k vyjádření žalované uvedla, že v žalovanou citovaném rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 1. 2016, č. j. 9 Ads 183/2015-29, se rovněž uvádí: *„Právní odpovědnost za vrácení neoprávněně vyplaceného důchodu byla dlouhodobě původně uzákoněna jen při výplatě důchodu na účet manžela. Z důvodu efektivního a jednoduchého vrácení finančních prostředků státu, vyplacených po zániku nároku oprávněného, byla provedena rozsáhlá a zásadní novela § 64 uvedeného zákona, již byl rozšířen okruh osob zodpovídajících za vznik přeplatku na důchodu po úmrtí důchodce při výplatě důchodu na účet o disponenty, manžela či manželku se vznikem nároku na pozůstalostní důchod, dále děti či rodiče žijící v jedné domácnosti, a není-li těchto osob, lze pohledávku uplatnit jako dluh oprávněného v dědictví. Odpovědnost uvedených osob je objektivní“*. Těmto osobám lze přímo uložit povinnost úhrady formou správního rozhodnutí, aniž by se zkoumalo zavinění, výběry z účtu, zda se tato osoba obohatila apod. Vzhledem k tomu, že disponentem bankovního účtu, na který byl zasílán důchod zemřelého, byla dcera žalobkyně, žalované nic nebránilo uložit povinnost vrácení přeplatku dceři žalobkyně. Existence dispozičního práva dcery k bankovnímu účtu žalobkyně i skutečnost, že finanční prostředky ve skutečnosti čerpala dcera žalobkyně, byly přitom žalované známy.
1. Krajský soud v Praze na základě včas podané a přípustné žaloby přezkoumal napadené rozhodnutí žalované, jakož i řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo, v rozsahu všech napadených výroků a v mezích uplatněných žalobních bodů (§ 75 odst. 2 s. ř. s.). Vycházel přitom ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 odst. 1 s. ř. s.). Jelikož soud dospěl k závěru, že žaloba je důvodná, rozhodl ve věci samé bez nařízení jednání, neboť postupoval podle § 76 odst. 1 písm. b) s. ř. s.
2. Ze správního spisu plyne, že na základě žádosti ze dne 11. 3. 2002 byl panu V. B., nar. ... (dále jen „oprávněný“), přiznán rozhodnutím ze dne 24. 1. 2003 starobní důchod se zpětnou účinností od 25. 2. 2000. V původní žádosti byl jako účet pro výplatu důchodu uveden účet dcery (tehdy příjmením K.), která se podepsala na místě manželky oprávněného. S ohledem na dikci zákona umožňující výplatu starobního důchodu pouze na účet příjemce, nebo na účet manžela/manželky příjemce, pokud příjemce má k tomuto účtu dispoziční právo, byla žádost o výplatu peněz na účet dcery zamítnuta.
3. Následně oprávněný dne 24. 1. 2003 požádal o výplatu důchodu na účet žalobkyně u České spořitelny, a.s. a žalobkyně v pozici manželky s tímto postupem svým podpisem vyjádřila souhlas. Výplata důchodu byla prováděna na účet žalobkyně vždy k 6. dni v měsíci, přičemž k 7. dni v měsíci byla z tohoto účtu prováděna na základě trvalého příkazu platba ve výši 3 400 Kč na účet vedený u České spořitelny a.s., jehož vlastníci byla dcera. Poslední přeposlaná platba na účet dcery byla provedena v červenci 2016. Po zrušení trvalého příkazu provedla žalobkyně dne 29. 7. 2016 výběr ve výši 7 000 Kč a dne 13. 10. 2016 ve výši 10 000 Kč. Dle vyjádření České spořitelny a. s. ze dne 2. 11. 2017 oprávněný nebyl nikdy disponentem účtu žalobkyně. V období od 24. 1. 2003 do 31. 7. 2016 však byla

disponentem tohoto účtu dcera, která z účtu provedla pomocí služby Servis 24 výběry ještě 31. 1. 2017 (12 200 Kč) a 3. 2. 2017 (3 700 Kč).

4. Dne 9. 3. 2017 podala žalobkyně trestní oznámení na dceru pro podezření ze spáchání trestného činu krádeže. Dne 2. 11. 2017 Policie České republiky usnesením prověřování ve věci podezření ze spáchání zločinu krádeže, kterého se měla dopustit dcera, odložila.
5. Z informací v centrální evidenci obyvatelstva a protokolu o trestním oznámení žalobkyně ze dne 9. 3. 2017 založených ve správním spise vyplývá, že manželství žalobkyně a oprávněného bylo rozvedeno ještě před datem podání žádosti o přiznání starobního důchodu. Z úmrtního listu vystaveného příslušnými úřady státu Britská Kolumbie, Kanada, vyplývá, že oprávněný zemřel v Kanadě dne
6. Žalovaná prvoinstančním rozhodnutím uložila žalobkyni povinnost vrátit přeplatek na starobním důchodu a jednorázovém příspěvku zemřelého oprávněného (jako jejího bývalého manžela) za období 6. 11. 2012 až 5. 10. 2017 ve výši 194 313 Kč, neboť zemřel již Postupovala přitom podle právní úpravy účinné ke dni vydání prvoinstančního rozhodnutí.
7. Žalobkyně podala proti prvoinstančnímu rozhodnutí nejprve dne 20. 10. 2017 námitky a následně podáním ze dne 8. 1. 2018 požádala žalovanou o převedení dluhu na dceru, protože to byla ona, kdo neoprávněně přiznané výplaty důchodu převážně čerpal. Žalovaná následně napadeným rozhodnutím potvrdila prvoinstanční rozhodnutí a žalobkyni podané námitky zamítla. Vycházela přitom rovněž z právní úpravy účinné ke dni vydání prvoinstančního rozhodnutí.
8. Podle § 64 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 1. 2018, platí, že „[d]ůchody se vyplácejí v hotovosti. Na základě žádosti příjemce důchodu se důchod poukazuje na účet příjemce u banky v České republice nebo pobočky zahraniční banky nebo spořitelního a úvěrního družstva v České republice; je-li příjemcem důchodu oprávněný, poukazuje se důchod na účet jeho manžela (manželky) u banky v České republice nebo pobočky zahraniční banky nebo spořitelního a úvěrního družstva v České republice, pokud o to oprávněný plátcе důchodu požádá na předepsaném tiskopise a má-li v době, kdy o tento způsob výplaty požádá, právo disponovat s peněžními prostředky na takovém účtu. Podmínkou výplaty důchodu oprávněnému na účet jeho manžela (manželky) je souhlas manžela (manželky) s tímto způsobem výplaty; zemřel-li oprávněný, je manžel (manželka) povinen vrátit plátcі důchodu splátky důchodu oprávněného připsané na takový účet po dni, za který náležela poslední výplata důchodu zemřelého oprávněného.
9. Podle § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 1. 2018, platí, že: „Má-li právo disponovat s peněžními prostředky na účtu oprávněného jiná osoba než oprávněný, je tato jiná osoba povinna vrátit plátcі důchodu splátky důchodu oprávněného, které byly připsány na takový účet po dni, za který náležela poslední výplata důchodu zemřelého oprávněného. Není-li takové osoby, jsou povinny plátcі důchodu vrátit tyto splátky důchodu postupně manžel (manželka), pokud mu (jí) po zemřelém oprávněném vznikl nárok na vdovecký (vdovský) důchod, a dále děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti; nelze-li takto vrátit tyto splátky důchodu, považují se tyto splátky důchodu za dluh oprávněného, který se vypořádá v rámci dědictví.“
10. Naposledy citované ustanovení bylo s účinností od 1. 2. 2018 nahrazeno § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění: „Má-li právo disponovat s peněžními prostředky na

úctu oprávněného, na který je důchod vyplácen, jiná osoba než oprávněný nebo je-li důchod oprávněného vyplácen na účet jeho manžela (manželky), jsou tato jiná osoba nebo manžel (manželka) povinni vrátit plátcí důchodu ty splátky důchodu oprávněného, které nenáležely proto, že oprávněný zemřel přede dnem jejich splatnosti, pokud nedošlo k vrácení těchto splátek plátcí důchodu bankou, u níž je tento účet veden. Není-li této jiné osoby, jsou povinny plátcí důchodu vrátit tyto splátky důchodu postupně manžel (manželka), pokud mu (jí) po zemřelém oprávněném vznikl nárok na vdovecký (vdovský) důchod, a dále děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti; nelze-li takto vrátit tyto splátky důchodu, považují se tyto splátky důchodu za dluh oprávněného, který se vypořádá v rámci dědictví.“

11. V první řadě je třeba poukázat na skutečnost, že po vydání prvoinstančního rozhodnutí došlo v průběhu námitkového řízení k novelizaci zákona o důchodovém pojištění zákonem č. 259/2017 Sb., kterým byla podstatně změněna právní úprava obsažená v § 64 zákona o důchodovém pojištění. Tato změna nabyla účinnosti ke dni 1. 2. 2018, tedy před vydáním napadeného rozhodnutí, přičemž zákon č. 259/2017 Sb. neobsahuje přechodná ustanovení upravující blíže časové účinky změny. Žalovaná proto měla za této situace aplikovat právní úpravu obsaženou v zákoně o důchodovém pojištění ve znění účinném od 1. 2. 2018, neboť napadené rozhodnutí, jímž bylo žalobkyni uloženo vrácení přeplatku na důchodu, bylo vydáno až v době účinnosti této novější právní úpravy (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2008, č. j. 1 As 68/2008 – 126, publ. pod č. 1786/2009 Sb.NSS), a to i přesto, že prvoinstanční rozhodnutí vychází ze starší právní úpravy. Žalovaná však ke změně právní úpravy nepřihlédla, a lze proto konstatovat, že pochybila, neboť na zjištěný skutkový stav aplikovala nesprávný právní předpis. Nicméně toto pochybení není důvodem, který by bez dalšího mohl vést k zrušení napadeného rozhodnutí. Jak totiž uvedl rozšířený senát NSS v usnesení ze dne 28. 7. 2009, čj. 8 Afs 51/2007-87, publ. pod č. 1926/2009 Sb.NSS, použití právního předpisu nebo jeho ustanovení, která na věc nedopadají, je důvodem zrušení přezkoumávaného rozhodnutí správního orgánu (rozsudku krajského soudu), mohlo-li mít za následek nesprávné posouzení pro věc rozhodujících skutkových či právních otázek obsažených v námitkách. Soud nezruší takové rozhodnutí, u něhož je možné bez rozsáhlejšího doplňování řízení dospět k závěru, že i přes užití práva, které na věc nedopadá, by výsledek řízení při užití odpovídajícího práva byl týž.
12. V případě předmětné novelizace § 64 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném do 31. 1. 2018 došlo k zrušení části třetí věty za středníkem, podle níž *„zemřel-li oprávněný, je manžel (manželka) povinen vrátit plátcí důchodu splátky důchodu oprávněného připsané na takový účet po dni, za který náležela poslední výplata důchodu zemřelého oprávněného.“* Obsahově obdobná norma však byla včleněna do § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném od 1. 2. 2018, jenž stanoví, že *„[...] je-li důchod oprávněného vyplácen na účet jeho manžela (manželky), jsou [...] manžel (manželka) povinni vrátit plátcí důchodu ty splátky důchodu oprávněného, které nenáležely proto, že oprávněný zemřel přede dnem jejich splatnosti, pokud nedošlo k vrácení těchto splátek plátcí důchodu bankou, u níž je tento účet veden.“* Objektivní odpovědnost manžela, na jehož účet byl důchod vyplácen, za vrácení přeplatku důchodu tedy nebyla novelizací dotčena, pouze byla včleněna do jiného ustanovení. Samotná aplikace nesprávného předpisu žalovanou tedy ještě nečiní napadené rozhodnutí nezákonným. Je však třeba posoudit, zda byly splněny všechny zákonné podmínky pro uložení povinnosti vrácení přeplatku na důchodu vyplývající z relevantní, tj. novější právní úpravy.

13. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 3. 4. 2014, č. j. 10 Ads 58/2014 – 35, zabýval výkladem § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 1. 2018. Poukázal v něm na smysl tohoto ustanovení, jímž je umožnění jednoduchého procesního postupu vrácení přeplatku žalované, která danou dávku vyplatila navzdory tomu, že oprávněný zemřel. Zákonodárce zjevně vycházel z toho, že právě osoba, která má k účtu zemřelého oprávněného dispoziční právo je osobou, která s prostředky na účtu zemřelého obvykle disponuje. Poněvadž se vychází z toho, že tato osoba má nejužší vztah k finančním prostředkům zemřelého oprávněného, je první, na kom se žalovaná hojí. Obecně nastavení daného pravidla garantuje, že v obvyklých situacích bude důchodovou dávku hradit ta osoba, která měla k účtu přístup a která s největší pravděpodobností také dávku s účtu vybrala. Zákon přitom neklade na žalovanou povinnost zjišťovat, jak se věci vskutku udály a kdo skutečně částku z účtu vybral. Uvedené ustanovení zakládá objektivní odpovědnost osob vymezených v tomto ustanovení, přičemž odpovědnosti se nelze zprostit. Ačkoliv toto pravidlo může někdy dopadnout na člověka velmi tvrdě, zvláště pokud finanční prostředky z neprávem vyplacené dávky starobního důchodu nevybral, právní norma neumožňuje pružně reagovat na specifické okolnosti každého jednotlivého případu (srov. též rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 1. 2016, č. j. 9 Ads 183/2015 – 29, a ze dne 3. 2. 2016, č. j. 3 Ads 107/2015 – 23). Uvedené závěry lze jistě vztáhnout analogicky i na situaci manžela, na jehož účet je vyplácen důchod druhého manžela, podle právní úpravy obsažené v § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018.
14. Podstata žaloby spočívala v tom, že žalovaná dle žalobkyně měla uložit povinnost zaplatit přeplatek neoprávněně vyplacených důchodových dávek, které byly poukazovány na její účet, jakožto údajný účet manželky oprávněného (manželství však bylo k datu podání žádosti již několik let rozvedeno), dceři, neboť ta měla po převážnou dobu k účtu rovněž dispoziční právo, a navíc s výjimkou 17 000 Kč měla z dávek výhradní prospěch.
15. Ustanovení § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění předpokládá dva alternativní způsoby výplaty důchodové dávky na účet. Prvním z nich je výplata peněz na účet vlastněný příjemcem dávky ve smyslu § 64 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění. Druhým je potom výplata na účet manžela/manželky v případě, že v době podání žádosti má oprávněný k účtu dispoziční právo. V takových případech zákon stanoví, že objektivní povinnost k vrácení neoprávněně vyplacených dávek má přednostně v prvním případě disponent účtu oprávněného (§ 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018, resp. § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 1. 2018), ve druhém případě manžel/manželka, na jehož/jejíž účet je důchod vyplácen (§ 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018, resp. § 64 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 1. 2018), neboť se předpokládá, že právě tyto osoby mají k čerpání předmětných finančních částek nejužší vztah. Není přitom rozhodné, které osoba vyplacené finanční prostředky skutečně využila a měla z nich prospěch. Potud tedy nelze argumentaci žalované nic vytknout.
16. Pochybení žalované však spočívá v tom, že s žalobkyní jednala, jako by byla v době výplaty důchodových dávek stále manželkou oprávněného, ačkoliv ze shromážděných podkladů vyplynulo, že jejich manželství bylo rozvedeno již v 60. letech minulého století. Je třeba zdůraznit, že výplatu dávky na účet třetí osoby, která není jeho manželem/manželkou ani příjemcem dávky, zákon nepředpokládá ani neumožňuje. Právě k takové situaci ale došlo v daném případě, neboť finanční prostředky byly fakticky

vypláceny na účet, který nebyl účtem příjemce ani manžela/manžely. K účtu přitom měla dispoziční právo jak žalobkyně, jakožto vlastníka účtu, tak po většinu doby trvání vyplácení neoprávněných dávek i dcera žalobkyně, která vyplácené prostředky v rozhodující míře sama čerpala. Oprávněný neměl k účtu nikdy dispoziční právo, což bylo v rozporu s požadavkem § 64 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném do 31. 1. 2018.

17. Ze zjištěných skutkových okolností dále vyplývá, že ačkoliv žalobkyně uváděla, že iniciativa k založení bankovního účtu i poskytnutí souhlasu se zasíláním důchodových dávek na její účet, jakožto „manželky“, přišla ze strany dcery, což potvrzuje i výpověď dcery na policii a původní žádost o výplatu dávky na účet dcery, nelze přehlédnout, že právě jednáním žalobkyně došlo k uvedení žalované v omyl. Naproti tomu však nelze odhlédnout od skutečnosti, že žalovaná při řádné kontrole údajů měla možnost nesrovnalosti zjistit, neboť ve výpisu z evidence obyvatelstva vyplývalo, že oprávněný byl k datu podání žádosti o výplatu dávky ženatý s K. B., nikoliv s žalobkyní. Rodná čísla obou osob se samozřejmě rovněž liší. Navíc v centrální evidenci obyvatelstva je záznam o tom, že žalobkyně je rozvedená.
18. Z hlediska aplikace ustanovení § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018, je však rozhodná pouze ta okolnost, že žalobkyně a oprávněný nebyli v době žádosti o výplatu důchodu manželi a žalobkyně nebyla disponentem účtu oprávněného, na nějž by byl důchod vyplácen.
19. Zákon v dispozici normy, vyjádřené poslední větou § 64 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 1. 2018, nyní v § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018, ukládá povinnost vrátit neoprávněně vyplacené důchodové dávky pouze manželce oprávněného. O takový případ však v nyní projednávané věci nejde, jelikož žalobkyně nebyla manželkou oprávněného. Ustanovení § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 1. 2018, nyní v § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018, dále ukládá povinnost vrátit prostředky vyplacené bez právního důvodu po smrti oprávněného na jeho účet pouze taxativně vymezenému okruhu osob. Ani o tento případ však v projednávané věci nejde, neboť důchod nebyl vyplácen oprávněnému na jeho účet, k němuž by jiná osoba měla zřízeno dispoziční právo. Ustanovení § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018, tak v této věci aplikovat nelze, a ze stejných důvodů by nebylo možné aplikovat ani § 64 odst. 2 a 5 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném do 31. 1. 2018.
20. Z hlediska právního posuzování správnosti napadeného rozhodnutí je třeba mít na zřeteli, že podle čl. 2 odst. 3 a 4 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“), a čl. 2 odst. 2 a 3 zák. č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“), lze povinnosti v oblasti veřejného práva ukládat pouze na základě výslovného zmocnění zákona. Výkon veřejné správy v oblasti důchodového zabezpečení je výkonem veřejné moci, která musí být uplatňována jen v případech, mezích a způsobem, který stanoví zákon, přičemž nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá (čl. 2 odst. 4 Ústavy). Analogii lze v oboru správního řízení použít toliko za restriktivních podmínek – pouze v omezeném rámci za účelem vyplňování mezer procesní úpravy a dále pouze ve prospěch ochrany práv účastníků správního řízení (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 13. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 2428/13). Ač si je soud vědom skutkově složitých okolností,

včetně určité míry zavinění žalobkyně za vzniklou situaci, je toho názoru, že nelze jednoduše překlenout absenci výslovného zákonného stanovení povinné osoby použitím *analogie in malam partem* v oblasti veřejného práva.

21. V daném případě proto nelze aplikovat § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018, neboť žalobkyně nesplňuje náležitosti v dispozici použité právní normy vymezeného okruhu povinných osob. Odůvodnění napadeného rozhodnutí, které vychází z nesprávného skutkového zjištění, podle něhož žalobkyně měla být v předmětném období manželkou oprávněného, je v rozporu s podklady obsaženými ve správním spise. Rozhodnutí proto trpí závažnou vadou v právním posouzení věci, spočívající ve stanovení povinnosti žalobkyni, která nemá oporu v zákoně, neboť rozhodnutí vychází z nesprávně zjištěného skutkového stavu, který vzal správní orgán za základ svého rozhodnutí. Napadené rozhodnutí proto nemůže obstát a soud je jako nezákonné zrušil. Postupoval při tom podle § 76 odst. 1 písm. b) s. ř. s., a rozhodl tedy bez nařízení jednání. Vzhledem k tomu, že se zjištěné pochybení vztahuje i na prvoinstanční rozhodnutí rozhodl soud v souladu s § 78 odst. 3 s. ř. s. i o jeho zrušení.
22. Pouze nad rámec nezbytného odůvodnění soud poznamenává, že na danou situaci nelze aplikovat ani druhou větu § 64 odst. 6 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1. 2. 2018, jež stanoví: „*Není-li této jiné osoby, jsou povinny plátcí důchodu vrátit tyto splátky důchodu postupně manžel (manželka), pokud mu (jí) po zemřelém oprávněném vznikl nárok na vdovecký (vdovský) důchod, a dále děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti; nelze-li takto vrátit tyto splátky důchodu, považují se tyto splátky důchodu za dluh oprávněného, který se vypořádá v rámci dědictví.*“ Toto pravidlo je třeba vykládat systematicky v souvislosti s první větou téhož ustanovení, jež sice upravuje objektivní odpovědnost *jiné osoby* za přeplatek na důchodu, avšak pouze v případech, kdy má tato *jiná osoba* dispoziční právo k účtu oprávněného, na nějž je důchod vyplácen. Nevztahuje se tedy na případy, kdy je důchod vyplácen přímo na účet *jiné osoby*, což ostatně zákon o důchodovém pojištění ani neumožňuje.
23. Na danou situaci pak zřejmě nelze za daných skutkových okolností aplikovat ani jiné obdobné normy správního práva, neboť i nejbližší norma § 118a odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“), svojí dikcí: „*Jestliže byl občanu vyplácen starobní důchod a nebyly přitom splněny podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění pro výplatu tohoto důchodu, má plátce důchodu vůči tomuto občanu nárok na vrácení těch vyplacených částek starobního důchodu, které nenáležely,*“ ukládá povinnost vrácení neoprávněně vyplacených důchodových dávek pouze tomu občanovi, kterému byly neoprávněně vyplaceny, což v daném případě byl zemřelý oprávněný (byť se tak dělo na účet žalobkyně). To platí obdobně i o § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., neboť toto ustanovení umožňuje uložit povinnost vrátit přeplatek na důchodu pouze jeho příjemci. Příjemcem důchodu ve smyslu § 64 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění však žalobkyně nebyla.
24. S ohledem na skutkové okolnosti projednávané věci je tedy zřejmé, že ze strany žalované nebude možné postupovat jiným způsobem než nárok na vrácení důchodu uplatnit prostřednictvím občanskoprávního řízení (srov. přiměřeně rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 4. 2011, č. j. 4 Ads 163/2009 – 70, publ. pod č. 2349/2011 Sb. NSS; či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. 28 Cdo 2448/2017).

25. O náhradě nákladů řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s., jenž stanoví, že účastník, který měl ve věci plný úspěch, má právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů řízení. Žalovaná nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť ve věci neměla úspěch. Žalobkyni, která byla ve věci úspěšná, žádné náklady nevznikly, protože nebyla ani zastoupena právním zástupcem, ani v této věci neplatila soudní poplatky. Soud jí proto náhradu nákladů řízení nepřiznal.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Praha 4. září 2019

Mgr. Jan Čížek, v. r.
samosoudce